

Monmouthshire Select Committee Minutes

Meeting of Pwyllgor Craffu Pobl held at Neuadd Y Sir, Y Rhadyr, Brynbuga, NP15 1GA on Dydd Mawrth, 22ain Gorffennaf, 2025 at 10.00 am

Councillors Present

County Councillor Jackie Strong, (Chair)
County Councillor Sue Riley, (Vice Chair)

County Councillors: Jan Butler,
Christopher Edwards, Simon Howarth,
Penny Jones, Maureen Powell

Officers in Attendance

Hazel Ilett, Rheolwyr Craffu
Matthew Gatehouse, Pennaeth Polisi a
Llywodraethiant
Jane Rodgers, Pennaeth Gwasanaethau Plant
Deb Hill-Howells, Pennaeth Gwasanaethau
Landlord Masnachol ac Integredig

Also in attendance County Councillors:
Louise Brown, Ian Chandler, Cabinet Member for
Social Care, Safeguarding and Accessible Health
Services, Angela Sandles, Cabinet Member for
Equalities and Engagement, and Peter Strong

APOLOGIES: County Councillors Maria Stevens and Ann Webb

1. Ymddiheuriadau am absenoldeb

Derbyniwyd ymddiheuriadau hefyd gan y Cynghorydd Stevens, a oedd yn cael ei ddirprwyo gan y Cynghorydd Peter Strong. Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorydd Webb ar gyfer yr eitem ar yr agenda deisebau, a chadarnhaodd Penny Jones y byddai'n cyflwyno'r ddeiseb ar ran y Cynghorydd Webb.

2. Datganiadau o Fuddiant

Nid oedd unrhyw Ddatganiadau o Fuddiant.

3. Fforwm Agored i'r Cyhoedd

Mynychodd nifer o bobl y fforwm agored cyhoeddus i siarad ar wahanol faterion.

Lynne Sheridan ~ Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2024-2025

- Pwysleisiodd Lynne bwysigrwydd Cynghorau yn sicrhau bod eu polisïau a'u harferion yn cydymffurfio â Deddf Cydraddoldeb 2010, yn enwedig yn dilyn dyfarniad diweddar gan y Goruchaf Lys yn egluro bod "rhyw" yn cyfeirio at ryw biolegol yn unig.
- Nododd anhawster wrth gael mynediad at bolisïau Cynghorau fel aelod o'r cyhoedd a thynnodd sylw at yr angen am fwy o dryloywder.
- Pwysleisiodd Lynne na all Cynghorau, fel deiliaid dyletswyddau, ddefnyddio anwybodaeth o'r gyfraith nac aros am ganllawiau'r llywodraeth fel amddiffyniad dros beidio â chydymffurfio. Awgrymodd y gellir tanseilio hyd yn oed polisïau cydymffurfiol yn ymarferol, gan gyfeirio at dystiolaeth o dribiwnlysoedd ac adolygiadau barnwrol.

- Cyfeiriodd at achos tribiwnlys diweddar lle nad oedd swyddog yn ymwybodol o reoliadau gweithle sy'n ei gwneud yn ofynnol i gyfleusterau gael eu defnyddio ar sail rhyw, gan ddangos bylchau yng ngwybodaeth staff.
- Disgrifiodd Lynne hefyd senario mewn canolfannau hamdden lle gallai staff wynebu heriau os yw defnyddwyr yn adrodd pryderon ynghylch defnyddio cyfleusterau ar sail rhyw, gan gwestiynu a yw staff wedi'u hyfforddi'n ddigonol i ymdrin â sefyllfaoedd o'r fath. Anogodd y Cyngor i adolygu a diweddarau polisiâu a hyfforddiant yn ôl yr angen i sicrhau cydymffurfiaeth ac ymateb rheng flaen effeithiol.

Freddie Madler ~ Polisi Cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol

- Cododd Freddie bryderon ynghylch dileu cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol i blant 4 i 11 oed yn Llanarfan, gan dynnu sylw at effeithiau emosiynol, corfforol ac ariannol sylweddol ar deuluoedd.
- Dywedodd fod y llwybr cerdded newydd yn fwy na 55 munud bob ffordd, heb oleuadau, wedi gordyfu, wedi'i lifogydd yn aml, ac yn cynnwys croesfan anniogel, gan ei gwneud yn anaddas ac yn anniogel i blant ifanc, yn enwedig yn y gaeaf.
- Dywedodd Freddie hefyd fod y llwybr yn fwy na'r uchafswm o 45 munud a argymhellir ar gyfer plant cynradd ac nad yw wedi'i asesu'n annibynnol fel sy'n ofynnol gan ganllawiau statudol.
- Dadleuodd fod y polisi'n symud y baich ar deuluoedd, yn effeithio'n anghymesur ar aelwydydd sy'n gweithio, ac yn creu anghydraddoldeb yn seiliedig ar godau post, gan fod rhai plant yn cael eu heithrio er gwaethaf y bws yn pasio eu harhosfan flaenorol.
- Siaradodd Freddie am sut mae teithiau hir, heriol yn effeithio'n negyddol ar barodrwydd plant i ddysgu, gan achosi blinder, oerfel a phryder, sy'n tanseilio nodau addysgol a lles.
- Awgrymodd Freddie fod y penderfyniad yn gwrth-ddweud amcanion hinsawdd a theithio llesol y Cyngor drwy gynyddu defnydd ceir ac allyriadau ac anogodd y Cyngor i adolygu ac adfer trafndiaeth i sicrhau ecwiti, diogelwch a chydlyniant polisi.

Community Councillor Matt Sidwell ~ Polisi Cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol

- Soniodd y Cyngorydd Sidwell fod apêl (Cam 1) wedi'i chyflwyno ynghylch dileu cludiant am ddim rhwng y Cartref a'r Ysgol ar gyfer Matharn a Phwllmeurig, ac maent yn aros am ymateb.
- Tynnodd sylw at y ffaith, er nad oes gan y Cyngor rwymedigaeth gyfreithiol o bosibl o dan y Ddeddf Newid Hinsawdd, fod yn rhaid iddo ddangos ystyriaeth o effeithiau hinsawdd, gan gwestiynu sut y bydd y Cyngor yn mynd i'r afael â mwy o siwrneiau car ac allyriadau CO2 cysylltiedig o'i gymharu â chludiant bws.

- Cyfeiriodd at ddyfarniad blaenorol yn 2023 a oedd yn barnu bod y llwybr yn annïogel, yn enwedig yn ardal yr A48 ac Bryn Pwllmeyr, a nododd nad oes unrhyw newidiadau wedi'u gwneud ers hynny, gan gwestiynu'r cyfiawnhad dros gael gwared ar y gwasanaeth bws.

Peter Farley, Cadeirydd Cyngor Cymuned Llanarfan ~ Polisi Cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol

- Mynegodd Cadeirydd Cyngor Cymuned Sant Arfan fod y Cyngor Cymuned yn rhannu pryderon y rhieni a'r trigolion ym mhob agwedd ac wedi ystyried y mater yng nghydestun ein cymuned gyfan. Mynegodd gefnogaeth unfrydol i'r ddeiseb i adfer cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol, yn dilyn cyfarfodydd â rhieni yr effeithiwyd arnynt a dirprwyaeth o drigolion.
- Pwysleisiodd bryderon ynghylch anghydraddoldeb a rhaniad posibl yn deillio o'r newid polisi a nododd y gallai wneud y pentref yn llai deniadol i deuluoedd â phlant ifanc.
- Gofynnodd i'r Pwyllgor ystyried barn y Cyngor Cymuned a chefnogi'r ddeiseb yn ystod eu trafodaethau.

4. Derbyn Deisebau ~ i gytuno ar gamau gweithredu

Deiseb Llanarfan

Cyflwynodd y Cyngorydd Penny Jones y ddeiseb o ward St Arvans ar y Polisi Cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol, ar ran y Cyngorydd Ann Webb. Wrth ddarllen geiriad y ddeiseb, eglurodd y Cyngorydd Jones fod y ddeiseb yn galw ar y Cyngor i:

“Ailgyflwyno'r cludiant rhwng y cartref a'r ysgol wedi'i ariannu'n llawn ar gyfer yr holl blant oedran cynradd sy'n mynychu Ysgol The Dell yn Llanarfan. Mae cyflymder a chyfaint y traffig y bydd y plant yn agored iddo yn risg, nid yw'r groesfan ffordd yn ddiogel, ac mae'r llwybr troed yn beryglus.

Disgwylir i blant sy'n mynychu Ysgol The Dell o 4 oed ymlaen gerdded hyd at 2 filltir bob ffordd. Bydd straen emosiynol a chorfforol y daith gerdded hon, ym mhob tywydd, yn effeithio'n negyddol ar eu hiechyd meddwl, eu hiechyd corfforol a'u gallu i ymgysylltu'n effeithiol â'u dysgu pan fyddant yn yr ysgol.

Mae pryderon diogelwch mawr gan y plant a'r rhieni ynghylch diogelwch y groesfan ffordd a'r llwybr troed, disgwylir iddynt gerdded. Nid yw'r groesfan wedi'i goleuo'n addas ac yn ddigon llydan. Mae'r llwybr heb oleuadau, yn anwastad ac yn hynod gul mewn mannau gyda'r nifer fawr o geir yn agos. Mewn argyfwng mae rhan o'r llwybr troed, sydd wedi'i chuddio o'r golwg, o'r ffordd heb ffordd hawdd i'w chyrraedd, os oes angen. Mae gan y plant a'r rhieni bryderon diogelwch o ran cerdded heibio i'r cae rasio ar ddiwrnod y ras a'r dyddiau canlynol”.

Deiseb Matharn

Cyflwynodd y Cyngorydd Lousie Brown y ddeiseb o ward Matharn ar y Polisi Cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol. Wrth ddarllen geiriad y ddeiseb, eglurodd y Cyngorydd Brown fod y ddeiseb yn galw ar y Cyngor i:

“Gadw cludiant am ddim rhwng y Cartref a'r Ysgol i Ysgol Gynradd Dell ac i Ysgol Gyfun Casgwent ar gyfer disgyblion Ardal Cyngor Cymuned Matharn (Matharn, Mounton, Bryn Pwllmeyric a Haysgate), gan fod y llwybr i'r ysgol yn annïogel ac yn beryglus, fel y dangosir gan y llinellau gwyn dwbl o gylchfan Parkwall i Gylchfan Highbeech. Nid oes man croesi diogel i ddisgyblion

groesi'r brif A48. Mae maint a chyflymder traffig ar yr A48 yn risg. Nid oes digon o led i'r llwybrau troed i gerdded yn ddiogel o Matharn i'r ddwy ysgol.

Nid yw disgwyl i blant mor ifanc â 4 oed gerdded hyd at 2 filltir bob ffordd bob dydd i Ysgol Gynradd The Dell ac i blant 11 oed gerdded hyd at 3 milltir bob ffordd bob dydd i Ysgol Gyfun Cas-gwent ym mhob tywydd, gan gario offer ysgol a deunydd astudio, heb ganiatâd i wisgo dillad allanol a'u storio i sychu yn ystod y dydd yn yr ysgol yn ddiogel, mae'n achosi straen emosiynol, yn effeithio ar eu hiechyd meddwl a chorfforol oherwydd effeithiau'r tywydd a cherdded yn agos at lwybr traffig mawr, ac mae'n bryder mawr i rieni'r plant hynny i sicrhau eu bod yn ddiogel bob amser.

Tynnodd y Cynghorydd Brown sylw hefyd at y ffaith bod y ddeiseb wedi derbyn 222 o lofnodion (a 7 arall), a oedd yn gyfran sylweddol o'r etholaeth leol.

Pwyntiau allweddol a wnaed gan yr Aelodau:

- Cyfeiriodd y Cynghorydd Howarth at gynnig diweddar gan y Cyngor ynghylch mabwysiadu pellteroedd statudol ar gyfer cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol, gan dynnu sylw at y ffaith bod y cynnig yn cydnabod y caledi ariannol a'r anawsterau logistaidd y byddai hyn yn eu hachosi i lawer o deuluoedd. Roedd y cynnig wedi cyfarwyddo'r Cabinet i gysylltu'n uniongyrchol â phob teulu y mae eu cymhwysedd wedi newid, eu hysbysu am eu hawliau i apelio, ymrwymo i asesu a oes llwybr cerdded diogel yn bodoli, a chyflymu pob proses apelio a chydymffurfio oherwydd y rhybudd byr cyn y flwyddyn ysgol. Roedd hefyd yn ymrwymo'r Cyngor i weithio gydag ysgolion, rhieni a grwpiau cymunedol i archwilio dewisiadau trafndiaeth diogel a fforddiadwy i'r rhai yr effeithir arnynt. Awgrymodd y dylai'r Pwyllgor alinio ei gamau gweithredu â'r cynnig y cytunwyd arno.
- Awgrymodd y Cynghorydd Peter Strong fod dau fater i'w hystyried, un sef y polisi cludiant cyffredinol rhwng y Cartref a'r Ysgol (pellteroedd statudol) a'r llall sef mater diogelwch llwybrau a godwyd gan y deisebau. Dywedodd fod y polisi'n cyd-fynd â'r hyn y mae'r rhan fwyaf o gynghorau yng Nghymru yn ei wneud ac fe'i cyflwynwyd oherwydd cyfyngiadau ariannol a heriau contractwyr a phwysleisiodd fod y deisebau'n ymwneud â diogelwch llwybrau penodol, nid y polisi cyffredinol, a bod y Cyngor wedi datgan yn flaenorol y byddai cludiant am ddim yn parhau pe bai llwybrau'n anniogel. Awgrymodd mai'r llwybr mwyaf amserol ac effeithiol ar gyfer y deisebau fyddai cael uwch swyddog perthnasol i adolygu diogelwch y llwybrau.
- Diolchodd y Cadeirydd (y Cynghorydd Jackie Strong) i'r siaradwyr cyhoeddus am godi pryderon pwysig a phwysleisiodd yr angen am ddatrysiad amserol, er mwyn peidio ag oedi penderfyniadau i deuluoedd yr effeithir arnynt. Mynegodd ei chefnogaeth i'r opsiwn o gyfeirio'r mater at uwch swyddog perthnasol i'w gynnwys mewn gwaith parhaus, gan dynnu sylw at bwysigrwydd ymateb prydlon ac ymarferol.
- Diolchodd y Cynghorydd Edwards hefyd i'r deisebwyr am ymgysylltu'n adeiladol â'r Cyngor a thynnodd sylw at bwysigrwydd mynd i'r afael ag anghyfiawnderau canfyddedig ym mhenderfyniadau'r Cyngor. Ymddiheurodd nad oedd wedi gallu mynychu taith gerdded ddiweddar ar hyd y llwybr i'r ysgol gan drigolion St Arvan. Mynegodd bryder y gallai opsiynau C a D ar gyfer ymdrin â'r deisebau ohirio datrysiad a phwysleisiodd yr angen am eglurder ar y broses a'r canlyniadau os cyfeirir y mater at y Cyngor llawn.
- Mynegodd y Cynghorydd Riley ei phryderon ynghylch y polisi cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol a gofynnodd am eglurhad ynghylch opsiynau'r Pwyllgor, yn enwedig ar ôl i'r pwnc gael ei drafod yn y Cyngor llawn, yn benodol, sut olwg fyddai ar weithgor perthnasol neu

bwyllgor ar y cyd, pwy fyddai arno, a beth fyddai ei gylch gorchwyl. Tynnodd sylw at bwynt Freddie Madler am y pellter y mae'n rhaid i blant gerdded a mynegodd ei barn bod y polisi'n torri'r Ddeddf Cydraddoldeb ac nad yw'n cefnogi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant.

Deb Hill-Howells, darparodd y Prif Swyddog cyfrifol y pwyntiau esboniad canlynol i gynorthwyo'r Pwyllgor:

- Esboniodd Deb fod apeliadau ynghylch cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol, yn enwedig yn ardaloedd Pwllmeurig a Llanarfan, yn cael eu cyflymu, gyda sylw penodol i bryderon diogelwch fel croesfannau ffyrdd. Cadarnhaodd fod swyddog cymwys yn adolygu asesiadau diogelwch llwybrau, yn enwedig mewn ymateb i gynigion diweddar a phryderon rhieni. Dywedodd os nad ystyrir bod llwybr yn ddiogel ac ar gael, y darperir cludiant am ddim.
- Soniodd Deb am gydweithio ag ysgolion a Swyddogion teithio llesol i archwilio atebion fel bysiau cerdded ond pwysleisiodd mai dim ond os ystyrir bod llwybrau'n ddiogel y byddai'r rhain yn cael eu hystyried.
- Nododd fod allyriadau carbon wedi'u hystyried yn ystod newidiadau polisi blaenorol, a bod ymdrechion yn cael eu gwneud i annog cerdded, beicio, neu sgwtera i'r ysgol lle bo modd, gan gyd-fynd ag amcanion teithio llesol.
- Dywedodd Deb fod y Cyngor wedi ymrwymo i waith parhaus gyda theuluoedd a grwpiau i fynd i'r afael â phryderon ac ailasesu llwybrau yn ôl yr angen, gan ailadrodd nad yw newidiadau polisi yn cael eu hystyried, dim ond ymyriadau penodol lle bo angen.
- Cadarnhaodd Deb y byddai'n gobeithio cwblhau'r adolygiad cyn gynted â phosibl, gobeithio o fewn mis, er mwyn rhoi eglurder i rieni, gan gydnabod y brys cyn y flwyddyn ysgol newydd.

Cytunodd y Pwyllgor mai opsiwn (d) fyddai'r llwybr ar gyfer y deisebau, sef eu cyfeirio at y swyddog perthnasol, Deb Hill-Howells, i'w cynnwys yn y gwaith sydd ar y gweill.

5. Strategaeth Sir Noddfa

Cyflwynodd y Cynghorydd Sandles yr adroddiad, gan bwysleisio bod Sir Fynwy wedi ymrwymo i groesawu ffoaduriaid a dod yn Gyngor lloches achrededig, tra hefyd yn ymgysylltu â sefydliadau lloches lleol a chefnogi cymunedau cynhwysol. Rhoddodd Sharran Lloyd gyflwyniad cyn ateb cwestiynau'r Aelodau.

Cwestiynau Allweddol gan yr Aelodau:

- Sut ydym ni'n atal gwobr Sir y Noddfa rhag dod yn gimig, a beth fydd rôl y Cyngor ar ôl derbyn y wobwr? A fydd staff neu gyllideb ddynodedig, a sut fydd perfformiad yn cael ei fesur? A fydd grwpiau eraill fel elusennau, busnesau a chlybiau chwaraeon yn cymryd rhan?

Ymatebodd Swyddogion mai'r nod yw ymgorffori'r egwyddorion yn arferion a diwylliant y Cyngor, gyda hyfforddiant ac ymwybyddiaeth staff. Nid yw monitro perfformiad wedi'i ddatblygu'n llawn eto ond mae dan ystyriaeth. Gall asiantaethau eraill, gan gynnwys ysgolion a grwpiau gwirfoddol, wneud cais am statws noddfa, ac mae'r Cyngor yn gweithio gydag ysgolion a chydweithwyr addysg ar hyn.

- A oes gan y Cyngor unrhyw un sy'n cefnogi menywod sydd angen gwasanaethau cynenedigol ac ôl-enedigol ond sy'n ofni dod ymlaen oherwydd eu statws mewnffudo (dim modd cael arian cyhoeddus)?

Cadarnhaodd Swyddogion fod y Cyngor yn datblygu llwybr i'r rhai nad oes ganddynt hawl i arian cyhoeddus, gan sicrhau ymateb dynol fel nad oes neb yn cael ei adael yn amddifad, a bod staff yn gwybod sut i gefnogi achosion o'r fath.

- Beth yw rôl wirioneddol y Cyngor wrth ddod yn Sir noddfa, ac a yw'n golygu llawer o waith newydd o ystyried y ddeddfwriaeth bresennol ac ymdrechion cymunedol?

Mewn ymateb, awgrymodd Aelod arall mai rôl y Cyngor yw sicrhau bod pobl sy'n ceisio lloches yn cael eu trin ag urddas a pharch, gan eu helpu i integreiddio, yn hytrach na newid polisi mudo'r llywodraeth. Cefnogwyd yr ymateb hwn gan Swyddogion.

- Pwysleisiodd Aelod bwysigrwydd hyrwyddo cysylltiadau da rhwng grwpiau i sicrhau cymunedau bywiog a chydlynol, yn enwedig o ystyried y potensial am densiwn gwleidyddol a sylw negyddol yn y cyfryngau ynghylch tai i ffoaduriaid. Pwysleisiodd yr angen am ymgysylltu cymunedol brys ym Mhorthsgiwd i fynd i'r afael â phryderon a chyflawni canlyniadau cadarnhaol, gan ystyried pwysau tai lleol a chyd-destun ehangach ceisio statws sir loches.

Ymatebodd Swyddogion drwy gydnabod y pryderon ynghylch addasrwydd tai i ffoaduriaid, gan ddatgan y bydd unrhyw eiddo a ystyrir ar gyfer enwebiad yn cael ei adolygu'n weithredol, gan ystyried ffactorau fel gwledigrwydd, trafnidiaeth, a mynediad at wasanaethau, waeth beth fo'r cefndir. Fe wnaethant sicrhau y bydd pob ffactor perthnasol yn cael ei ystyried yn y broses o wneud penderfyniadau ar gyfer dyrannu tai.

- A ellid ychwanegu "gwrthdaro" at y rhestr o resymau dros ganlyniadau gwell i grwpiau sydd wedi ffoi rhag erledigaeth, gan gyfeirio'n benodol at bwysigrwydd cynnwys gwrthdaro ochr yn ochr â chyfeiriadedd rhywiol a chredoau crefyddol?
- Faint o deuluoedd Wcrainiaid sydd o hyd yn Sir Fynwy?

Atebodd Swyddogion fod tua 50 o deuluoedd yn byw gyda gwesteiywyr, a bod cyfanswm o 350 o Wcrainiaid wedi dod i Sir Fynwy o dan gynllun Cartrefi i Wcráin, gyda rhai wedi dod o hyd i waith a thai yn lleol. Mae gan Sir Fynwy fwy o Wcrainiaid yn cyrraedd nag unrhyw ran arall o Gymru o'i gymharu â'i maint, a bod dyfodol hirdymor y teuluoedd hyn yn dibynnu ar y sefyllfa yn yr Wcráin, ond am y tro, maent yn cyfrannu at y gymuned leol.

Fe wnaethant bwysleisio pwysigrwydd ymgysylltu â sefydliadau lloches lleol, codi ymwybyddiaeth, integreiddio ymwybyddiaeth o ffoaduriaid i hyfforddiant staff, ymhelaethu ar brofiadau byw, hyrwyddo gwaith lloches, cefnogi cymunedau cynhwysol, a chydweithio â pholisi cenedlaethol ar gyfer achredu Sir y Lloches.

- A yw'r taliad o £600 y mis am gynnal teuluoedd Wcrainiaid yn dal ar gael ac a gafwyd unrhyw anawsterau wrth dalu'r rhent llawn? Mae'r adroddiad yn honni nad oes unrhyw gostau ynghlwm, ond mae gen i bryderon ynghylch defnyddio llety'r Cyngor a'r sail ariannol ar gyfer Sir Sanctuary.

*Ymatebodd y Swyddogion fod y taliad diolch am gynnal teuluoedd Wcrainaidd yn dal i fod ar gael, wedi'i dalu drwy'r Cyngor ond wedi'i ariannu gan lywodraeth y DU, heb unrhyw gost uniongyrchol i gyllidebau Cyngor Sir Fynwy. Eglurasant mai'r unig gost uniongyrchol ar gyfer achrediad Sir y Noddfa yw ffi weinyddol fach i grŵp Dinas y Noddfa, a bod y rhan fwyaf o'r gwaith yn cael ei ariannu drwy gyllidebau cydlyniant cymunedol, gyda chefnogaeth bwrpasol wedi'i hariannu gan Lywodraeth Cymru. Llywodraeth Cymru sy'n pennu'r bartneriaeth a'r cyllid ar gyfer gwaith cydlyniant cymunedol ac adsefydlu, gyda threfniadau ar y cyd ar waith gyda Chyngor Dinas Casnewydd. Hefyd, yn aml mae cyllid uniongyrchol gan y Swyddfa Gartref ar gyfer yr agenda hon, wedi'i gydlynu drwy'r un strwythur â'r trefniant gweithio ar y cyd rhwng Casnewydd a Sir Fynwy. Pan fydd y Cyngor yn ymgymryd â'r gwaith hwn, mae llywodraethau'r DU a Chymru yn sicrhau bod cyllid ar gael yn uniongyrchol, ac os na fyddai'r Cyngor yn gwneud y gwaith, ni fyddai'r arian yn llifo i Sir Fynwy. Cynigiasant gasglu gwybodaeth allweddol am ffynonellau ariannu a goblygiadau cost a'i dosbarthu i aelodau'r Pwyllgor. **(Camau Gweithredu: Sharran Lloyd).***

Crynodeb y Cadeirydd

Mae Aelodau wedi mynegi rhai pryderon ariannol ac wedi tynnu sylw at yr angen i ymgysylltu â chymunedau drwy ddigwyddiadau, rhywbeth y mae Swyddogion wedi ymrwmo i'w wneud fodd bynnag mae rôl hefyd i gynghorwyr cynrychioliadol ac o bosibl byddai seminar i Aelodau yn helpu i roi dealltwriaeth lawnach o'r hyn y mae'n ei olygu.

6. AMB y Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2024-2028

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet, y Cynghorydd Angela Sandles, yr adroddiad, gan egluro bod Deddf Cydraddoldeb 2010 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor gynhyrchu cynllun cydraddoldeb strategol ac adroddiadau cynnydd blynyddol. Dywedodd fod y cynllun cyfredol yn cwmpasu 2024–2028 ac yn cyd-fynd â nodau corfforaethol a chymunedol y Cyngor. Ynghyd â Pennie Walker, atebodd gwestiynau'r Aelodau.

Cwestiynau Allweddol a phwyntiau a godwyd gan yr Aelodau:

- Sut mae'r Cyngor yn rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn pan fo'r polisi cludiant rhwng y Cartref a'r Ysgol yn ychwanegu rhwystrau i bresenoldeb yn yr ysgol, yn enwedig i blant sy'n cael pryddau cyn-ysgol sydd eisoes â chyfraddau presenoldeb is? Rwy'n pryderu bod y Cyngor yn aros i weld yr effaith ar blant sy'n derbyn pryddau ysgol am ddim, yn hytrach na mynd i'r afael â rhwystrau posibl yn rhagweithiol.
- Sut gall y Cyngor gynnwys ymhellach bobl ifanc ychydig uwchben y llinell gymhwysedd i gael pryddau ysgol am ddim, sydd dan anfantais oherwydd y tâl dyddiol o £2 am frechwast yn Ysgol y Brenin Harri ac efallai na allant ei fforddio?
- A yw'r Cyngor yn cysylltu â Sefydliad y Menywod yng Ngwent ynghylch eu hymgyrch "cwlwm yn fy enw i" yn erbyn trais tuag at fenywod a merched?
- A oes cynlluniau i adolygu cyrbau gostwng mewn arosfannau bysiau ledled y sir, gan nodi, er bod gwelliannau wedi'u gwneud mewn rhai ardaloedd, bod problemau'n parhau mewn mannau eraill?
- A ydym yn bwriadu ymestyn hyfforddiant llythrennedd digidol y tu hwnt i ganolfannau i aneddiadau eilaidd a'r gymuned ehangach, i gyrraedd y rhai sydd ag anghenion digidol parhaus?

*Cynghorodd Pennie, oherwydd natur benodol y cwestiynau a ofynnwyd sy'n ymwneud â chyfrifoldebau gwahanol feysydd gwasanaeth, y byddai angen iddi geisio atebion i'w rhoi i'r Pwyllgor drwy e-bost (**Cam Gweithredu: Pennie Walker**).*

- Mae angen diweddarau'r nodweddion gwarchodedig o dan y Ddeddf Cydraddoldeb. Dylai'r cynllun ddefnyddio "rhyw" (rhyw biolegol) yn lle "rhywedd" yn unol â dyfarniad y Goruchaf Lys, yn enwedig wrth gyfeirio at y Ddeddf Cydraddoldeb.
- Nid yw cynllun gweithredu LHDT+ Llywodraeth Cymru y cyfeirir ato yn yr adroddiad chwaith yn cyd-fynd â deddfwriaeth, yn dilyn dyfarniad y Goruchaf Lys. Dylai polisïau sicrhau cydymffurfiaeth, yn enwedig o ran statws cyfreithiol hunaniaethau traws a di-ddeuaidd. Dylai polisïau sicrhau cydymffurfiaeth, yn enwedig o ran statws cyfreithiol hunaniaethau traws a di-ddeuaidd.

Cynghorodd Pennie fod ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol yn adlewyrchu'r sefyllfa ar gyfer 2024-2025 a oedd cyn Dyfarniad y Goruchaf Lys - felly cafodd y cynllun ei ddrafftio'n gywir ar gyfer y cyfnod y mae'n ei adlewyrchu.

- Dylai "iaith gynhwysol" olygu osgoi termau rhywedd amhriodol (e.e., defnyddio "chair" yn lle "cadeirydd").

*Cydnabu Penny hyn a chytunodd i adolygu a diweddarau'r iaith yn y cynllun (**Cam gweithredu: Pennie Walker**).*

- Dylid cynnwys rhyw fel nodwedd yn "rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn," yn enwedig mewn perthynas ag addysg LHDT+, gan fod y Ddeddf Cydraddoldeb yn ymwneud â rhyw ac ailbennu rhywedd, nid ideoleg rhywedd. Mae gen i bryderon ynghylch atalyddion glasoed a diogelu plant.
- Pam nad yw rhyw wedi'i restru fel nodwedd berthnasol yn Amcan 1, gan dynnu sylw at ei bwysigrwydd ar gyfer cynhwysiant, mislif, a materion ieuchyd?
- A allwn ni dynnu'r tic ar gyfer ailbennu rhywedd, gan nad yw'n berthnasol i blant.

Cytunodd Penny fod hyn yn esgeulustod a byddai'n ychwanegu rhyw ac yn dileu ailbennu rhywedd ar gyfer yr adroddiad nesaf.

- O ran beth yw "plentyn plws" yng nghyd-destun addysg gynhwysol LHDT+, mae gen i bryderon ynghylch addysgu plant i newid eu cyrff os nad ydyn nhw'n cyd-fynd â stereoteipiau rhywedd.
- Dylai tlodi mislif gyfeirio at "fenywod ifanc a merched" gan mai dim ond menywod y mae mislif yn effeithio arnynt, ac nid yw dad-rywio'r iaith yn ddefnyddiol.
- Nid yw rhyw wedi'i restru fel nodwedd berthnasol yn Amcan 5, gan bwysleisio'r angen am fannau wedi'u gwahanu yn ôl rhyw ar gyfer diogelwch a hygyrchedd, yn enwedig i fenywod a grwpiau ffydd lleiafrifol.
- Mae gen i bryderon y gall iaith gynhwysol mewn deunyddiau hyfforddi ddileu menywod o faterion sy'n effeithio arnynt, gan effeithio ar ddealltwriaeth a chanlyniadau ieuchyd, yn enwedig i'r rhai ag anableddau dysgu neu y mae Saesneg yn ail iaith iddynt.
- Pa gamau sy'n cael eu cymryd i sicrhau bod adnoddau allanol a ddefnyddir ar gyfer addysg LHDT+ ac addysg perthnasoedd/rhywioldeb mewn ysgolion yn ddiogel ac yn Gyfreithlon?

*Dywedodd Penny y byddai angen iddi ymgynghori â Phennaeth Cynhwysiant a darparu manylion yn dilyn y cyfarfod (**Cam Gweithredu: Pennie Walker**).*

- Sut mae'r Cyngor yn monitro bod hyfforddiant cydraddoldeb i arweinwyr a rheolwyr yn gyfreithlon ac yn defnyddio'r derminoleg gywir, gan nodi camddefnydd o "rhywedd" yn lle "rhyw".

Ymatebodd Penny eu bod yn aros am ganllawiau'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol a byddant yn adolygu polisiau a'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol yn unol â hynny.

- Mae'r iaith yn y cynllun yn ddryslyd, felly a ellid defnyddio "rhyw" yn hytrach na "rhywedd" drwyddo draw, gan gynnwys mewn cyfeiriadau at y bwlch cyflog.

Esboniodd Penny fod Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau adrodd ar y bwlch cyflog rhwng y rhywiau, felly nid yw hyn yn rhywbeth y gallwn ei newid.

- Dylai'r cynllun sôn am Gristnogaeth mewn perthynas ag addoli ar y cyd mewn ysgolion, fel sy'n ofynnol gan y gyfraith.
- Mae'n bwysig amddiffyn mannau menywod (e.e. toiledau, ystafelloedd newid) a chyfeirio at drafodaethau blaenorol y Cyngor am doiledau un rhyw mewn ysgolion newydd.
- A allai'r cynllun fynd i'r afael â gwrthdaro rhwng nodweddion gwarchodedig, fel priodas neu berthnasoldeb sefydlog?
- A yw data ar fwlio, aflonyddu a gwahaniaethu a gesglir gan ysgolion wedi'i ddadansoddi yn ôl rhyw, yn benodol i ddeall ymosodiadau gan gyfoedion a chyd-destun trais yn erbyn menywod a merched?

*Cytunodd Penny i asesu pa ddata sy'n cael ei gasglu ac i ddarparu ymateb (**Cam gweithredu: Pennie Walker**).*

- Mae'n gadarnhaol clywed bod y Cyngor wedi cyflawni statws cyflogwr sy'n gyfeillgar i oedran. Beth sydd wedi'i wneud i annog y gweithlu i aros mewn gwaith yn hirach, gan gynnwys addasiadau rhesymol ar gyfer staff hŷn? A allwn ni gael rhagor o fanylion am hyn? (**Cam gweithredu: Pennie Walker**).
- A all y cynllun gyfeirio at uchelgais y Cyngor i gael o leiaf un "man newid" (cyfleuster mannau newid) ym mhob tref, a bod hyn yn cael ei ystyried yn llawn mewn penderfyniadau perthnasol y Cyngor.

Cydnabu Penny y pwynt hwn.

- A fydd y cynllun yn cael ei ddiweddarau'n gynharach nag a drefnwyd, gan bwysleisio pwysigrwydd addysg a diogelu plant?

Cydnabu Penny a'r Cynghorydd Sandles yr adborth a ddarparwyd gan y Pwyllgor ac atgoffasant yr Aelodau fod yr adroddiad yn cyfeirio at y cynnod cyfredol, a nodasant eu bod yn aros am ganllawiau'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol ac y byddant yn adolygu ac yn diweddarau'r cynllun yn ôl yr angen.

7. Adroddiad Arolygu Gwasanaethau Oedolion

Cyflwynodd Jenny Jenkins yr adroddiad arolygu gwasanaethau oedolion, gan nodi ei fod yn dilyn canfyddiadau 2022 ynghylch pobl, atal, lles, a phartneriaeth. O blith 23 maes i'w gwella, mae 20 wedi'u cwblhau; mae gwaith yn parhau ar reoli risg, cynllunio wrth gefn, a

chydgynhyrchu gofalwyr. Mae ymdrechion parhaus yn cynnwys sicrhau ansawdd, hyfforddiant, ac adolygu asesiadau gofalwyr. Rhoddodd arolygwyr adborth cadarnhaol ar gynlluniau trawsnewid, ehangu gwasanaethau, defnyddio technoleg, a diogelu. Mae'r gwasanaeth yn fodlon ar y cynnydd ond mae'n parhau i fod wedi ymrwymo i welliant pellach ac ymgysylltu'n barhaus ag Arolygiaeth Gofal Cymru.

Ynghyd â'r Aelod Cabinet, y Cyngorydd Ian Chandler a Jane Rodgers, atebodd Jenny gwestiynau'r Aelodau.

Cwestiynau Allweddol gan Aelodau:

- A yw adolygiadau statudol nad ydynt yn cael eu 'cynnal mewn modd amserol', oherwydd prinder staff neu resymau eraill?

Cynghorodd Jenny Jenkins mai'r prif reswm yw maint y gwaith, sy'n effeithio ar y gallu i gynnal adolygiadau ar amser. Ychwanegodd fod gwelliannau'n cael eu gwneud trwy gofnodi gwell ac adnoddau ychwanegol, gan arwain at berfformiad uwchlaw'r cyfartaledd o ran cwblhau adolygiadau. Cyfartaledd Cymru ar gyfer adolygiadau wedi'u cwblhau yw 60%, tra bod Sir Fynwy wedi cyflawni 70% ar ddiwedd y flwyddyn, sy'n dynodi gwelliant sylweddol.

- Mae'r gyfradd argymell o 64% o staff ar gyfer gweithio yn Sir Fynwy yn ymddangos yn ffigur isel sy'n peri pryder.

Esboniodd Jane nad yw 64% mor uchel ag y dymunir, gan adlewyrchu'r amgylchedd heriol mewn gofal cymdeithasol i oedolion, yn enwedig ar ôl COVID ac yn ystod newidiadau parhaus. Dywedodd fod ymdrechion yn cael eu gwneud i wella ymgysylltu a chyfathrebu gyda staff.

- O ran cynnydd y newid gofal cartref, mae pryderon ynghylch y trosglwyddiadau o ddarparwyr a gofalwyr newydd ac a yw'r dyddiad newid a gynlluniwyd yn dal yn gyraeddadwy.

Cynghorodd Jane, o ran yr amserlen, fod y tair ardal lot mewn gwahanol sefyllfaoedd, gydag yn barod i fynd a dau angen mwy o sylw, ond ar y cyfan, mae'r cynllun ar y trywydd iawn yn fras a'r prif flaenoriaeth yw sicrhau parhad gofal. Anogodd unrhyw un sydd â phryderon i gysylltu â'r Cyngor yn uniongyrchol.

- Mae adran 2.8 o'r adroddiad yn cyfeirio at bobl sy'n talu'n breifat nad ydynt yn cael cynnig asesiadau, ac o'm profiad fy hun, rwy'n gwybod y gall diffyg mynediad at adroddiadau asesu wrth ddal atwrneiaeth wneud i bobl deimlo'n agored i niwed. Mae'n bwysig mynd i'r afael â'r pryder hwn gan ei fod hefyd wedi'i amlygu gan Arolygiaeth Gofal Cymru.

Esboniodd Jane, er bod llawer o bobl yn trefnu gofal heb gyfranogiad y Cyngor, os daw rhywun at y Cyngor gydag anghenion gofal a chymorth, byddant yn cael cynnig asesiad a chymorth. Ychwanegodd Jenny fod y broses yn cynnwys trafod sut y dylid darparu gofal, ond cydnabu y gall y broses fod yn gymhleth.

- A oes llawer o bobl oedrannus sy'n byw ar eu pennau eu hunain sy'n "syrthio drwy'r rhwyd", nad ydynt yn derbyn cymorth, oherwydd nad oes neb yn sylweddoli eu bod ei angen neu eu bod yn ansicr at bwy i ofyn?

Cynghorodd Jane fod hyn bob amser yn bryder a bod ymdrechion i gryfhau dulliau cymorth cynnar mewn cymunedau yn bwysig iawn, gan ddibynnu ar bartneriaethau â sefydliadau trydydd sector, grwpiau cymunedol, a phartneriaid ieched i nodi'r rhai sydd mewn angen. Pwysleisiodd bwysigrwydd rhwydweithiau cymunedol, cymdogion a ffrindiau wrth rybuddio'r Cyngor am bobl mewn angen a soniodd am gynlluniau i gryfhau ymateb y Cyngor wrth y "drws ffrynt" gyda swyddi a hyfforddiant ychwanegol.

- Mae'r adroddiad yn nodi bod y galw'n fwy na'r cyflenwad mewn gofal cartref a bod angen gofal ar rai pobl i aros yn annibynnol, ond nid yw bob amser ar gael, gan arwain at faich cynyddol ar ofalwyr a rhwystredigaeth i staff. Mae hefyd yn sôn am oedi wrth brosesu ceisiadau am daliadau uniongyrchol. Sut mae'r broses asesu'n gweithio? Sut mae'r Cyngor yn sicrhau dilyniant amserol i'r rhai sydd angen taliadau uniongyrchol a sut mae'r broses yn cysylltu i'r rhai sydd eisoes yn trefnu eu gofal eu hunain? Beth yw dilyniant ac amseriad asesiadau ar gyfer taliadau uniongyrchol?

Eglurodd Jane fod y sefyllfa gyda gofal cartref wedi gwella, gyda niferoedd ac oriau aros bellach wedi lleihau'n sylweddol o'i gymharu â blynyddoedd blaenorol, er bod rhai meysydd yn parhau i fod yn anoddach i'w darparu. Mae'r broses froceriaeth wedi'i symud i'r tîm comisiynu i leihau rhwystredigaeth i Weithwyr Cymdeithasol.

O ran taliadau uniongyrchol, mae angen asesiad gofal cymdeithasol yn gyntaf i benderfynu ar anghenion cymwys, ac yna asesiad technegol gan y tîm taliadau uniongyrchol i sicrhau addasrwydd. Caiff y broses ei blaenoriaethu yn seiliedig ar frys, ac mae'r tîm taliadau uniongyrchol wedi symleiddio eu proses i leihau oedi. Unwaith y bydd rhywun wedi'i asesu fel rhywun cymwys ac yn mynegi diddordeb mewn taliad uniongyrchol, caiff yr asesiad a'r sefydlu dilynol eu trin yn gyflym, er bod amserlenni union yn dibynnu ar flaenoriaethu a galw.

Cydnabu Jane a Jenny y gall oedi a chymhlethdod yn y system ychwanegu straen i ofalwyr, yn enwedig y rhai sy'n cefnogi pobl â dementia neu glefyd Alzheimer, a phwysleisiodd ymdrechion parhaus i wella ymatebolrwydd.

- A yw problemau gyda chasglu data ac adolygiadau statudol oherwydd systemau sydd wedi dyddio, ac a oes cynlluniau i fuddsoddi mewn systemau data mwy cadarn?

Mae rhai problemau oherwydd sut mae adolygiadau'n cael eu cofnodi, ac mae gwelliannau'n cael eu gwneud trwy hyfforddi staff ac arferion cofnodi gwell. Esboniodd Jane fod system rheoli achosion gofal cymdeithasol newydd sy'n seiliedig ar y cwmwl yn cael ei gweithredu mewn partneriaeth ag awdurdodau Gwent, a fydd yn gwella gallu'r system yn sylweddol ac yn mynd i'r afael â phroblemau data dros y tymor hwy. Nododd fod y gweithrediad yn broses hir oherwydd mudo data ond y bydd yn cefnogi anghenion y dyfodol. Er bod llawer o ddata yn cael ei gasglu a'i ddefnyddio ar gyfer cynllunio ac adrodd, mae lle i wella cywirdeb cipio a chofnodi data, ac mae ymdrechion yn parhau i sicrhau bod gan staff y wybodaeth a'r gefnogaeth gywir. Weithiau nid yw data'n cael ei gofnodi'n gywir, gan arwain at dan-adrodd gwaith wedi'i gwblhau.

- A yw'r system newydd (Mosaic) yn gydnaws â systemau staff ieched? Sut mae straeon personol yn cael eu cofnodi yn y system newydd?

Mae'r sector ieched yn caffael ei systemau ei hun, ond mae rhyngweithrediad yn ofyniad allweddol i bawb, gan anelu at integreiddio rhwng gwasanaethau. Bydd mwy o eglurder ar gydnawsedd ar gael unwaith y bydd ieched yn cwblhau'r broses gaffael. Mae'r arolygiad wedi tynnu sylw at bwysigrwydd casglu bywgraffiadau pobl a bod Sir Fynwy yn gwneud hyn yn dda fel rhan o'r broses asesu. Bydd gwaith parhaus i safoni prosesau casglu data ar draws y

rhanbarth, gan gynnwys sut mae dogfennaeth asesu yn cael ei llunio, er mwyn sicrhau bod straeon personol yn parhau i gael eu cynnwys, gan fod hyn yn rhan annatod o'r broses asesu.

- Cynghorodd y cadeirydd y Pwyllgor y byddai'n awgrymu ymweliad ag Ysbyty Cas-gwent i weld yr ystafelloedd technoleg gynorthwyol, gan dynnu sylw at werth technoleg wrth gefnogi byw'n annibynnol.

Cytunodd Jane fod datblygiad technoleg gynorthwyol wedi cael effaith drawsnewidiol ac awgrymodd y gallai'r Aelodau ymweld â'r naill safle neu'r llall (Cas-gwent a Threfynwy) neu'r ddau i weld y bartneriaeth agos rhwng gofal cymdeithasol a thai.

- A allwch chi roi Cyngor i ni ar y cynnydd rydym yn ei wneud ar gynyddu nifer y micro-ofalwyr yn yr ardal?

Cynghorodd Jane fod nifer y micro-ofalwyr wedi tyfu i o leiaf 50, gyda'r dull yn rhan o gynnig ataliol, ar y cyd ag awdurdodau lleol eraill a Llywodraeth Cymru.

- Nododd y cadeirydd fod y bylchau yn asesiadau gofalwyr yn cael eu datrys a phwysleisiodd bwysigrwydd cofnodi anghenion gofalwyr mewn asesiadau.

Esboniodd Jenny fod gwaith parhaus i integreiddio asesiadau gofalwyr yn well â rhai'r person sy'n derbyn gofal, gyda'r nod o osgoi colli gofalwyr ac egluro canlyniadau a gynhyrchwyd ar y cyd, gyda gwelliannau wedi'u cynllunio ar gyfer llwybrau asesu.

Casgliad y Cadeirydd:

Diolchodd y Cadeirydd i'r Swyddogion a'r Aelod Cabinet am fynychu a darparu adroddiad diddorol a'n cynnig sicrwydd gan nodi ei fod wedi egluro rhai o bryderon yr aelodau.

8. Blaenraglen Waith a Rhestr Weithredu'r Pwyllgor Craffu Pobl

Nodwyd.

9. Cynllunydd Gwaith y Cyngor a'r Cabinet

Nodwyd, y Cynghorydd Howarth yn tynnu sylw at yr angen i ddiweddarau'r cynlluniwr er mwyn osgoi'r posibilrwydd o alw penderfyniadau i mewn.

10. Cadarnhau cofnodion y cyfarfod blaenorol

Gohiriwyd hyn tan y cyfarfod nesaf.

Nodwyd y cynllunwyr, codi gyda'r UDA am embargou ICMD.

11. Dyddiad y cyfarfod nesaf - 30ain Medi 2025

30ain Medi 2025.

The meeting ended at **1.51 pm**